

آیا مردم « قهرمان » را می‌بینند

واکنشها به دریافت جایزه بزرگ هیات داوران جشنواره کن به اصغر فرهادی

تینا جلالی

شنبه عصر (به وقت محلی) مراسم اختتامیه جشنواره کن در سالن «گرنه لومیر» شهر ساحلی کن برگزار شد و فیلم «تیتان» ساخته «ژولیا دوکورنو» (کارگردان زن فرانسوی) توانست برنده نخل طلایی از این رویداد سینمایی شود.

در حالی که تا روز پایانی جشنواره کن و در جمع‌بندی‌های جدول منتقدان امیر جدیدی برای بازی در فیلم «قهرمان» شانس بیشتری برای کسب جایزه بهترین بازیگر مرد از این رویداد سینمایی داشت و حتی این تصور به وجود آمده بود که طبق روال دیگر فیلم‌های فرهادی، امیر جدیدی هم بهترین بازیگر کن می‌شود اما در نهایت بر خلاف پیش‌بینی‌ها این خود اصغر فرهادی بود که در موفقیتی تازه برنده جایزه بزرگ این رویداد سینمایی شد. این کارگردان سرشناس سینمای ایران برای فیلم «قهرمان» به صورت مشترک با فیلم «کوپه شماره 6» به کارگردانی «یوهو کاسمانن» جایزه بزرگ هیات داوران را از هفتاد و چهارمین جشنواره فیلم کن دریافت کرد؛ جایزه‌ای که به لحاظ ارزش و اعتبار بعد از نخل طلا قرار می‌گیرد و برای نخستین بار به سینمای ایران تعلق گرفته است. حالا می‌توانیم بگوییم دریافت جایزه ویژه از سوی هیات داوران کن هم نشان از حسن توجه و محبوبیت این سینماگر ایرانی در کن دارد و هم جایگاه این سینماگر را در جهان تثبیت‌تر از قبل می‌کند. مروری بر افتخارات و جوایز اصغر فرهادی نشان می‌دهد که او اکثر ساخته‌هایش را در کن رونمایی کرده و پیش از این در سال ۲۰۱۶، جایزه بهترین فیلمنامه جشنواره فیلم کن را برای نگارش فیلمنامه فیلم «فروشنده» دریافت کرده بود. از سوی دیگر در سال ۲۰۱۲ برای فیلم «جدایی نادر از سیمین» برنده جایزه اسکار بهترین فیلم خارجی‌زبان، برنده جایزه بهترین فیلم خارجی گلدن گلوب (برای کارگردانی و نویسندگی فیلم جدایی نادر از سیمین) شد. همچنین در هشاد و نهمین دوره جوایز اسکار، «فروشنده» به نویسندگی و کارگردانی وی توانست جایزه اسکار بهترین فیلم خارجی‌زبان را کسب

کند. دریافت خرس نقره‌ای جشنواره فیلم برلین به عنوان بهترین کارگردان برای فیلم «درباره الی» و خرس طلایی جشنواره فیلم برلین به خاطر فیلم «جدایی نادر از سیمین» از دیگر دستاوردهای اوست. (این جوایز جدایی از جایزه‌هایی است که نصیب بازیگران فیلم‌های او شده است.)

با فیلم‌هایم آگاهی‌بخشی می‌کنم

اما فرهادی پس از دریافت جایزه بزرگ جشنواره فیلم کن برای فیلم «قهرمان» در سخنان کوتاهی با تشکر از دست‌اندرکاران جشنواره کن و هیات داوران گفت: «از تهیه‌کننده این فیلم و خانواده‌ام و مخصوصاً دخترم تشکر می‌کنم که ترغیب کرد این قصه را بسازم. الان که اینجا ایستاده‌ام یاد 36 سال قبل در ذهنم تداعی می‌شود که يك بچه 13 ساله بودم و در شهری که به دنیا آمدم با کمترین امکانات اولین فیلم کوتاه خودم را ساختم، من 36 سال است که جز نوشتن و فیلم ساختن کار دیگری نکردم با همه محدودیت‌ها، مشکلات و فشارها و گرفتارهایی که می‌توانست مرا از این مسیری که داشتم منحرف کند تا این فیلم‌ها را نسازم و شما هم نبینید اما به امید اینکه با هر فیلمی که می‌سازم، پرسش‌هایی را از شرایط تلخ اجتماعی که اطرافم هست، با تماشاگرها به اشتراك بگذارم تا با فکر کردن آنها به يك راه‌حل برسم؛ باز این مسیر را ادامه دادم. امیدوارم که بتوانم با وجود همه فشارها و مشکلات ادامه دهم چون ایمان دارم یکی از راه‌های نجات کشورم، آگاهی‌بخشی است.»

قرار بود داور جشنواره کن باشم

فرهادی همچنین در نشست خبری بعد از اختتامیه گفت: «فکر می‌کردم به خاطر شیوع کرونا این جشنواره برگزار نشود، اصلاً قرار بود که داور این فستیوال باشم ولی وقتی از من دعوت کردند به آنها گفتم فیلم دارم. به هر حال خوشحالم که این فستیوال برگزار شد و برای اولین بار فیلمم را در این جشنواره با مردم دیدم.»

از توانایی امیر جدیدی کم نشد

همان‌طور که اشاره شد بعضی رسانه‌های خارجی پیش‌بینی کرده بودند شانس اصلی جایزه بهترین بازیگر مرد امیر جدیدی باشد و حتی رقبای سرسخت او را آدام درایو یکی از این بازیگران فیلم «آنت» و بنیسو دل تورو برای بازی در فیلم «گزارش فرانسوی» میدانستند ولی در آخر حدس و گمان‌ها درست نبود و این جایزه به کیلب لندری جونز بازیگر «نیترام» اهدا شد. «نیترام» فیلمی از سینمای استرالیا به کارگردانی جاستین کرزل است. اما نکته جالب واکنش و کامنت‌های

کاربران در فضای مجازی بود که ناراحتی خود را از عدم دریافت جایزه امیر جدیدی به وضوح ابراز می‌کردند. در این میان کاربری نوشت: «ناراحت نباشید، اشکالی نداره، چیزی از ارزشها و توانایی امیر جدیدی کم نشده» به این صورت شهاب حسینی همچنان تنها بازیگر ایرانی برنده جایزه کن است.

اما هیات داوران جشنواره کن امسال عبارت بودند از: «میلن فارمر» خواننده و بازیگر کانادایی- فرانسوی، «مگی جیلنهایل» بازیگر، تهیه‌کننده، فیلمنامه‌نویس و کارگردان اهل آمریکا، «متی دیوپ» کارگردان و بازیگر فرانسوی- سنگالی، «جسیکا هاسنر» کارگردان، تهیه‌کننده و فیلمنامه‌نویس اتریشی، «ملانی لورن» بازیگر، کارگردان و فیلمنامه‌نویس فرانسوی، «کلبر مندونسا فیلیو» فیلمساز برزیلی، «طاهر رحیم» بازیگر فرانسوی و «سانگ کانگ- هو» بازیگر اهل کشور کره جنوبی با ریاست هیات داوران «اسپایک لی» کارگردان آمریکایی.

آیا تغییر دولت تاثیری در سرنوشت «قهرمان» دارد؟

حالا که فیلم قهرمان در جشنواره کن جایزه دریافت کرده این پرسش به وجود می‌آید که چه زمانی قرار است هموطنان داخلی این فیلم را ببینند و آیا قهرمان نماینده سینمای ایران به اسکار معرفی می‌شود؟ آیا تغییر دولت تاثیری در سرنوشت این فیلم خواهد داشت؟ حسین معززی‌نیا منتقد سینما لحظاتی بعد از اختتامیه در واکنش به این موضوع نوشت: «فیلم قهرمان، کار جدید اصغر فرهادی به‌طور مشترک (با یک فیلم فنلاندی) برنده جایزه بزرگ هیات داوران جشنواره کن شد. این جایزه با وجود اینکه جایزه اصلی جشنواره نیست و مشترک هم داده شده، ولی به‌هرحال به اعتبار فیلم کمک خواهد کرد، باعث دعوتش به جشنواره‌های دیگر امسال خواهد شد تا به تدریج در جشنواره‌های منطقه آمریکای شمالی هم دیده شود و امکان رقابت در رشته بهترین فیلم غیرانگلیسی‌زبان را در مراسم‌های آخر سال پیدا کند. این باعث بالا رفتن شانس قهرمان برای حضور در فهرست نامزدهای اسکار هم خواهد شد، اما البته که برای قرارگیری در مجموعه فیلم‌های غیرانگلیسی‌زبانی که توسط اعضای آکادمی داوری خواهند شد باید ابتدا از سوی کشور سازنده به آکادمی معرفی شود و این بستگی به نمایش عمومی فیلم در سینماهای کشور و همچنین معرفی رسمی از سوی ایران دارد که با توجه به تغییر دولت و سرنوشت نامعلوم وزارت ارشاد آینده، فعلا وضعیت مبهمی دارد.»

در تیرگی آسمان، نفسی به شوق برکشیم

اما در پی موفقیت سینمای ایران در جشنواره کن پیام‌های تبریکی برای اصغر فرهادی نوشته شد. بهمن فرمان‌آرا، رضا کیانیان، پرویز پرستویی، هنگامه قاضیانی، طناز طباطبایی، فاطمه معتمدآریا، بهرام رادان، سحر دولتشاهی، هومن سیدی، جواد عزتی، صابر ابر، هومن بهمنش، نوید محمدزاده، بهنوش طباطبایی، تورج اصلانی، علیرضا خمسه و... در پیام‌هایی به عوامل این فیلم و اصغر فرهادی تبریک گفتند. کانون کارگردانان سینمای ایران، محمدمهدی عسگرپور دبیر جشنواره جهانی فیلم فجر، فرشته طائرپور رییس انجمن کارفرمایی تهیه‌کنندگان (اکت) طی پیام‌هایی دریافت جایزه بزرگ جشنواره کن را برای فیلم «قهرمان» به اصغر فرهادی تبریک گفتند.

عسگرپور نوشت: «خوشبختانه باز هم سبب‌ساز افتخاری بزرگ برای فرهنگ و هنر ایران شدید. موفقیت جنابعالی با فیلم «قهرمان» در هفتاد و چهارمین دوره جشنواره بین‌المللی فیلم کن، مایه فخر جهانی سینمای ایران شد، این افتخار را به شما و همکاران‌تان صمیمانه تبریک می‌گویم و امیدوارم همچنان بدرخشید».

در نوشتار فرشته طائرپور، رییس انجمن کارفرمایی تهیه‌کنندگان (اکت) آمده: «فرهادی عزیز، در چیرگی اخبار ناخوشایندِ حال و احوال جسمی و روحی هموطنان، در تلخای شیوع رکود و بحران در سینمای عزیز ایران، در وانفسای ابتلای روزافزون سینماگرانِ درحالِ کاری که شایسته تزریق واکسن شناخته نشدند و در تیرگی آسمانی که بر استیصالِ هنرمندان می‌افزاید، خبر موفقیت فیلم «قهرمان» در فستیوال جریان‌ساز «کن»، چون ستاره‌ای درخشان و سرهای ما را به سوی آسمانِ بالا برد تا درخشش آن را ببینیم، نفسی به شوق برکشیم و خدا را برای شادی و امیدی که در جان‌مان جرقه زد، شکر گوئیم. موفق بمانی، قهرمانِ سینمای ایران». در بخشی از نوشتار کانون کارگردانان نیز آمده: «در این روزهای سخت و دشوار برای مردم و سینمای ایران، خبر موفقیت فیلم شما در جشنواره کن باعث خوشحالی و افتخار است». همچنین ایسنا نوشت: سفارت فرانسه در تهران در توییتی به دست‌اندرکاران فیلم قهرمان به کارگردانی اصغر فرهادی بابت دریافت جایزه بزرگ هفتاد و چهارمین دوره جشنواره کن تبریک گفت: «سینمای ایران باز هم در کن افتخار آفرید. تبریک به دست‌اندرکاران فیلم «قهرمان» به کارگردانی اصغر فرهادی که جایزه بزرگ هفتاد و چهارمین دوره جشنواره کن را به خود اختصاص داد.»

اتفاقی ویژه برای فیلمساز زن فرانسوی

در طول بیش از هفت دهه برگزاری جشنواره کن تنها دو فیلمساز زن توانسته‌اند جایزه نخل طلای بهترین فیلم را به خود اختصاص دهند،

«جین کمپیون» کارگردان اهل کشور استرالیا نخستین زنی بود که در سال ۱۹۹۳ با فیلم «پیانو» این جایزه را البته به صورت مشترک با فیلم «بدرود معشوقه من» ساخته «چن کایگه» هنگ‌کنگی کسب کرد. به نوشته ایسنا حالا «ژولیا دوکورنو» اولین زن در تاریخ جشنواره فیلم کن است که به تنهایی موفق به کسب جایزه نخل طلای بهترین فیلم میشود. در مراسم اختتامیه هفتاد و چهارمین دوره کن، پس از ۲۸ سال جایزه نخست این رویداد سینمایی به یک فیلمساز زن تعلق گرفت و «ژولیا دوکورنو» موفق شد با فیلم «تیتان» نخل طلا را به خانه ببرد تا به این صورت این فیلمساز فرانسوی نخستین زنی باشد که در کن به تنهایی (و به صورت مشترک) برنده نخل طلا میشود. البته در سال ۲۰۱۳ نیز هیات داوران جشنواره فیلم کن به ریاست «استیون اسپیلبرگ»، در اقدامی جالب نخل طلای بهترین فیلم را به «عبدالطیف کشیش» کارگردان و «ادل اگزارکوپولوس» و «لئا سیدو» دو بازیگر اصلی فیلم «آبی گرم‌ترین رنگ است» اعطا کرد.

فیلمساز برنده نخل طلا کیست؟

«ژولیا دوکورنو» ۳۷ ساله نخستین فیلم بلند خود را در سال ۲۰۱۶ با عنوان «خام» ساخت که در جشنواره کن، جایزه هیات داوران انجمن بین‌المللی منتقدان (فیپرشی) را کسب کرد و «تیتان» برنده نخل طلای ۲۰۲۱، دومین فیلم بلند او محسوب میشود. داستان فیلم «تیتان» از این قرار است که پس از وقوع مجموعه‌ای از جرایم غیرمنتظره، یک پدر با پسرش که برای ۱۰ سال گم شده بود، متحد میشود. «ونسان لندون»، «آگاته روسل»، «گیرانس ماریلیر» و «لایس سلامی» بازیگران این فیلم هستند.

اما کلام آخر

حالا دیگر بعد از گذشت نزدیک به دو دهه از اولین فیلم بلند سینمایی فرهادی، آنچه آشکارا در جهان فیلم‌هایش دیده میشود، سودای او برای کمک به توزیع آگاهی از طریق ایجاد فضایی باز برای گفت‌وگو است. او در آثارش، از همان «رقص در غبار» تا این آخری «قهرمان» همواره گفت‌وگو را به جای خشم و خشونت پیشنهاد کرده و در هر فیلم با تجربه و مهارتی رشد یافته‌تر به این دغدغه پرداخته است. او مساله گفت‌وگو دارد؛ گفت‌وگویی میان انسان‌ها که لازمه‌اش تساهل است و شنیدن صدای مخالف و گشاده‌رویی در برابر هم؛ فرهادی از این رهگذر رسیدن به فضایی را در افق فیلم‌هایش نوید میدهد که در آن آزادانه میتوان با هر مخالفی مکالمه کرد و به روی هم لبخند زد. تو گویی «سودای مکالمه، خنده، آزادی» * نام کتابی از میخائیل باختین با

ترجمه محمدجعفر پوینده.

فهرست کامل برندگان جشنواره کن 2021
نخل طلا «تیتان» ساخته «ژولیا دوکورنو»
جایزه بزرگ هیات داوران: «قهرمان» ساخته اصغر فرهادی و «کوپه
شماره 6» به کارگردانی «یوهو کاسمانن»
جایزه هیات داوران: «زانوی احمد» به کارگردانی «ناداو لیپید» و
«مموریا» ساخته «آپیچا تپونگ ویراستاکول»
بهترین بازیگر مرد: «کال لندری جونز» برای فیلم «نیترا»
بهترین بازیگر زن: «رناته رینسو» برای فیلم «بدترین آدم دنیا»
بهترین کارگردانی: «لئو کارکس» برای فیلم «آن»
بهترین فیلمنامه: «ماشین من را بران» به کارگردانی «ریوسوکه
ها ما گوجی»

دورین طلا (بهترین فیلم اول): «مورینا» ساخته «آنتونتا آلامات»
نخل طلای بهترین فیلم کوتاه: «تمام کلاغ‌ها در دنیا» ساخته «تانگ
بی»

تقدیر ویژه در بخش فیلم کوتاه: «آسمان آگوست» ساخته یاسمین تنوچی
نخل طلای افتخاری برای مارکو بلوکیو
«زمین بازی» ساخته لورا وندل برنده فیپرشی
«پرها» ساخته عمر الزهیری جایزه فیپرشی

برای موفقیت فیلم «قهرمان» در کن

ماندگار در تاریخ

مهرداد دانش

برای ما که در جشنواره کن حضور نداشتیم و فیلم‌های جشنواره را ندیدیم، امکان ارزیابی فیلم‌ها و به تبع داورها وجود ندارد و این مهم را باید به بعد از تماشای فیلم‌ها در فرصت مقتضی موکول کرد. در عین حال برای بسیاری از ما ایرانیان، موفقیت فیلم قهرمان اصغر فرهادی در کسب جایزه بزرگ هیات داوران این جشنواره (که آن را به طور مشترک با فیلم کوپه شماره ۶ (یوهو کوسمانن) دریافت کرد) فارغ از ارزیابی‌ای که بعد از تماشای فیلم خواهیم داشت، نکته‌ای خوشایند است. به هر حال در روزگاری که مردم ایران با انواع ناخوشایندی‌ها درگیر هستند (تنگناهای معیشتی، فشار کرونا، مرگ بسیاری از

هموطنان مبتلا به بیماری، معضل واکسن، برق، تحریم، کم‌آبی، بی‌درایتی‌های مدیریتی، گسست‌های اجتماعی و...) این نوع خبرهای خوش می‌توانند التیامی در حد و حدود خودشان داشته باشند.

اما راستش ماجرا محدود به افتخار به يك هموطن موفق در عرصه جهانی فرهنگ نیست. اصغر فرهادی، جدا از ایرانی بودنش، يك فیلمساز موفق جهان امروز است که با تلفیق دشوار دو نوع رویکرد سینمایی، رویکرد سبک کلاسیک قصه‌گویی آمریکایی و رویکرد هنری سینمای مدرن اروپایی، بر بزنگاه‌های موقعیتی/اخلاقی انسان معاصر مکث می‌کند و پیش‌باورهای ذهنی مخاطبش را به چالش می‌کشد و دغدغه وجدانی او را به فضای پیرامونی‌اش برمی‌انگیزاند.

کارنامه موفق فرهادی در این مسیر که البته قله‌های اوجی همچون درباره‌الی و... و جدایی نادر از سیمین در آن جایگاه خاص خود را دارند، از او شمایی آفریده است که حس مثبت هر سینمادوستی را به خود جلب می‌کند. ما سینمادوست‌ها، همان‌طور که دیگر فیلمسازان موفق قرن حاضر را از آندری زویاگینتسف گرفته تا الکساندر پین دوست داریم و آثارشان را با علاقه دنبال می‌کنیم، فرهادی را هم حرمت می‌گذاریم و به تعقیب پیگیرانه فیلم‌هایش مشغولیم و در عین حال نگاه تحلیلی خود را هم حفظ می‌کنیم و صدالبته هموطن بودن‌مان با او، همدلی‌ای را هم برمی‌انگیزد که قاعدتاً درباره دیگران وجود ندارد.

منتها این هموطن بودن او با برخی ایرانیان، خودش فضایی غریب را پدید آورده که شاید کمتر درباره نسبت هم‌تاهای جهانی او با هموطنان‌شان جاری باشد. در این فضای غریب، برخی هم هستند که علناً و رسماً، از کامیابی او سر در گریبان بغض و تنفر و لودگی فرو برده‌اند که اگرچه درباره او و دیگر فیلمسازان موفق این دیار تازگی ندارد، اما امسال در ماجرای جشنواره کن، از حاشیه‌سازی‌هایی نوین رونمایی کردند که کمتر در کارنامه حاشیه‌پردازی‌هایشان سابقه داشت. تا پیش از این، عموم بغضداران به فرهادی، جریان‌های تمامیت‌خواه داخلی بودند که با انواع و اقسام برداشت‌های غریب و انگ‌های عجیب به تقبیحش می‌پرداختند. اما اکنون افزون بر آن، برخی، براساس رویکردی که قصد تحقیر و تقبیح سینما و سینماگران مستقل چند دهه اخیر را با هدف مثلاً مقابله با سیستم دنبال می‌کند، با سوال و توییت و استناد بی‌ربط اما پرطمطراق به واژه‌ها و معناها خواستند او را در وادی‌ای قرار دهند که عملاً ادامه کار فیلمسازی‌اش را در ایران ناممکن سازد که با هوشمندی فرهادی ناکام ماندند و برخی کم‌مایه‌ها هم که رسانه را با لب خزینه گرما به زمان کودکی‌شان اشتباه گرفته‌اند، به لودگی و مسخرگی و شایعه‌پراکنی لغزیدند که خب

حدشان هم بیش از این نیست.
حاشیه‌ها (چه لودگی‌ها و چه سیاست‌بازی‌ها) جزو جدایی‌ناپذیر
جشنواره‌ها هستند و با گذر زمان هم اغلب از یاد می‌روند، آنچه
می‌ماند متن است: خود فیلم‌ها و سازندگان‌شان که ارزش و بسامدشان در
عمق تاریخ ثبت می‌شود. کارنامه سینمایی فرهادی و شخصیت او، از
همین زمره است.

□□□□□□ 1400 □□□ 28 □□□□□□ □□□□□□□□ :□□□□